

Il bogn cuvretg da Chischnès

Las experientschas cun incendis d’uaul han mussau fleivlezas e necessitads. Conteniders ni cistiarnas d’aua ella vischinonza muncavan per exempel per stizzar cul helicopter. Daferton ha gl’Uffeci d’uaul e prighels dalla natira priu las mesiras egl entir cantun. Ella vischnaunca da Sumvitg dat ei da niev in begl gigant silla via dall’Alp Naustgel.

Flurin Cathomas aulza las lattas e muossa ch’il bogn ei emplenius pil diever.

FOTOS AUGUSTIN BEELI

AUGUSTIN BEELI/FMR

Ils pumpiers dil Grischun ein confruntai pli e pli cun incendis da cultira ni digl uaul. Mintg’onn han els da stizzar surfatschas che brischan. Grazia allas vias d’uaul, a vehichels adattai, e grazia alla scolaziun adequata ed alla tecnica dils pumpiers ein incendis pil pli spert sut controlla. Cunzun il helicopter ei in agid fidau ed effectiv.

En loghens perifers era ei denton grev d’emplenir il sac da stizzar. «Exact a quei scopo survescha il project da Chischnès», ha *Flurin Cathomas* confirmau alla FMR. Il collaboratur dil biro regiunal Surselva digl Uffeci d’uaul e prighels dalla natira dil Grischun ha coordinau il project da baghegiar in reservuar d’aua da stizzar. Il «bogn» ei finius ed emplenius, aschia ch’el stat immediatamein a disposiziun el cass d’ina intervenziun.

Divers tips da conteniders

Gl’Uffeci d’uaul e prighels dalla natira dil Grischun ei vidlunder da realisar in program cul tetel «Prevenziun d’incendis d’uaul 2030». La prevenziun sebasas sillas experientschas fatgas suenter ils incendis el sid dil Grischun (mira scaffa). Onns da calira e schitgira s’accumuleschan pli e pli, e quei buca mo ellas tiaras mediterranas. Ellas Alps liuan ils glatschers ed ils uauls piteschan dalla schitgira. Sch’ei brischa en uauls da schurmetg, sa quei haver consequenzas fatalas per habitadis, vias da colligiazun ed infrastrukturas.

Tenor il program cantunal dalla prevenziun d’incendis digl onn 2019 dat ei en Surselva gia differents arcuns d’aua da stizzar. «Ei dat en nosa regiun divers tips da conteniders», declara Flurin Cathomas. Implonts fini e semtgai detti ei a Val S. Pieder, sur Bugnei en Val Tujetsch, el territori da Munt sur Trun, lu in tal ella Val Clavaniev a Mustér. In arcun niev ei planisau plinavon en Lumnezia, en connex culla sanaziun dalla via dalla Ritta sur Tersnaus.

Emplenius cun 250 cubics aua

Decisiv eis ei da saver cumbatter il fiug all’entschatta, l’emprema intervenziun sa stinschentar in fiug grond. Perquei ston ils pumpiers ed il helicopter haver a disposiziun immediatamein avunda aua.

A quei intent survescha il «bogn cuvretg» da Chischnès. Igl ei in implont niev che la vischnaunca da Sumvitg ha schau construir sebasond sil program cantunal. Flurin Cathomas ha mussau alla FMR il liug nua ch’ins ha baghegiu il begl gigant. Agl ur dalla via d’alp da Naustgel, sur ils mises e la Val Chischnès,

frunt’ins sin in object che para all’emprema egliada nundefinibels. Ord la tiara varga in mir da betun. La surfatscha ei ina platta da lattas. «Igl ei in dils tips da begls ch’ei dat», declara Flurin Cathomas. Il reservuar seigi emplenius cun 250 cubics aua, di el vinavon. Quei ein 250 000 liters che surveschan ad in scopo: stizzar in fiug en in uaul da schurmetg. Il begl gigant vegn emplenius cull’aua dallas fontaunas e dallas tschaffadas ch’ein ella vischinonza.

Daco ch’il begl ei curclaus

«Cun quell’aua dueien ils pumpiers ed il helicopter saver contonscher in radius da dus kilometers», informescha il referendari. Denter auter ei l’aua reservada per stizzar in incendi egl impurtont uaul da Puzzastg che schurmegia il

vitg da Surrein. Quei uaul sut il Con ei il pli grond el perimeter dil «bogn» enta Chischnès. Daco che quel ei cuvretgs cun aissas ei sclariu spert: Egl intern eis el tschun meters profunds. Ei detti biars buns motivs da curclar e schurmegiar ina tala cistiarna d’aua, declara Flurin Cathomas. Per l’ina duei l’aua restar schubra. Per l’autra dueigi il begl gigant buca esser ina trapla per selvaschina ed utschals. La surfatscha d’aua aviarta savess veramein esser in prighel da curdar e negar. El cass d’urgenza han ils pumpiers allontanau en fetg cuort temps las lattas.

Gl’implont dat actualmeins en egl demai che las lavurs dil contuorn ein gest finidas. Gia gl’atun vegn el ad esser integraus ella cuntrada. Ed igl ei da sperar che quell’aua vegni buca dvrada memia savens pil scopo definiiu.

74 conteniders tochen 2030

La cistiarna nova sper la via dall’Alp Naustgel ei in dils differents tips ch’ei dat.

Suenter il grond incendi d’uaul denter Soazza e Sta. Maria en Calanca sur Silvester e Darniev 2016/17 ha il cantun stuiv respunder damondas e prender mesiras da prevegnir a futuras catastrofes. La stad extrema 2018 ha sfurzau las autoritads vinavon d’optimar e migliurar la situaziun pil seracass.

Il concept «Prevenziun d’incendis d’uaul 2030» ha priu el center loghens nua ch’in helicopter sa prender or aua da stizzar, e quei spert, immediatamein e schi datier sco pusseivel digl uaul che brischa. Il concept cantunal ha definiu differents tips da resursas d’aua, ils lags natirals, flums ed uals, lu con-

teniders artificiali, begls, cistiarnas ni bogneras gigantas. Pil helicopter ston quels implonts esser contonschibels bein, lingias da tensiun aulta astgan buc impedir ed ils loghens buc esser permanentamein el vent.

Tochen gl’onni 2030 vul il cantun baghegiar 74 tals novs «bogns» artificiali ni cistiarnas per arcunar aua da stizzar. In implont existent dat ei dil reminent gia dapi 2001 si Staggias denter Mutschnengia e Mompé Medel. Leu han ins construiv in laghet per aua da stizzar. Quella survescha all’intervenziun, sch’ei barschass silla gronda surfatscha recultivada suenter il stemprou Vivian. (fmr/abc)

LAAX

500 onns pleiv Laax – program

Tochen l’entschatta dil 14avel tschentaner era Laax ina filiala dalla pleiv gronda da Sagogn. Pli e pli ha la vischnaunca insistiu da daventar independenta, aschia ch’igl uestg da Cuera Paul Ziegler ha consentiu finalmein ils 20 d’uost 1525 al giavisch da fundar ina atgna pleiv. Dacuort ha la pleiv publicau il program dil giubilem 500 onns.

«Igl onn giubilar 2025 vulein nus nezegiar per s’occupar dalla historia, denton era a moda accentuada per damondas dil futur», scriva la pleiv da Laax. Ella vul tematisar differentas perspectivas, basegns e spetgas da parochianas e parochians. «Pretensiua vegni ad esser la sfida da mantener ils fundaments da nosa cardientscha e las tradiziuns dalla baselgia en in contuorn sociologic e demographic ch’ei suttemess a midadas permanentas, e quei aschia ch’il carstgaun dad oz capescha quei», puntuescha la pleiv en sia communicaziun da medias. Il program giubilar entscheiva dumengia, ils 22 da zercladur 2025 cull’exposiziun speciala «Detgas, zenns e sgaras» el Museum Laax.

Survetsch divin festiv ils 17 d’uost

Sonda, ils 16 d’uost 2025, cuntinuescha il program cun in gi per famiglias cul tetel «Historia e historias» e la dumengia, ils 17 d’uost 2025, ei il survetsch divin festiv cuagl uestg diocesan *Joseph Maria Bonnemain*. Igl ei bunamein sil gi 500 onns dapi che gl’uestg haveva suttascrit la purgameina da fundar in’atgna pleiv. Vendergis, ils 21 da november 2025 fineschan las festivitads cun ina discussiun al podi cul tetel «Surselva, tiara dalla missiun – ha la cardientscha cristiana aunc in avegnir cheu tier nus?» Il podi dat la caschun d’endriescher perspectivas. Al quel separticipeschan gl’uestg diocesan Joseph Maria Bonnemain, la sora dominicana da Glion *Monica Hüppi* OP, *Marion Hilber*, responsabla per l’instrucziun da religiun dalla Baselia catolica dil Grischun e *Claude Bachmann*, teolog ed assistent scientific alla Scola aulta da teologia a Cuera. La discussiun moderescha *Mariano Tschuor*. (fmr/abc)

La baselgia da Laax ei consecrada avon prest 350 onns e la pleiv exista dapi 500 onns.

FOTO MAD

MUSTÉR

Uniun da commerci e professiun cun in copresidi

Da niev vegn l’Uniun da commerci e professiun Mustér menada d’in copresidi consistent da *Jannis Venzin* e *Theres Burri Gädola*. Els remplazzan *Roland Cajacob* ch’ei seretratgs suenter esser staus dus onns president dall’uniun. Il copresidi ei vegnius eligius la sonda sera alla radunonza generala dall’uniun. La suprastonza ha communicau ils resultats dalla retschercha pertuccont in’eventuala proxima EX. «Rodund 70 commembras e commembers ein separticipai a quella. La maioritad beneventa l’organisaziun d’ina ulteriura EX igl onn 2027», di il president partent Roland Cajacob sin damonda dalla FMR. Sin fundament da quei resultat vegn tschercau ussa in comite d’organisaziun. «El ei la premissa per ina proxima EX», di Roland Cajacob. Il program da lavur dall’uniun per quest onn cumpeglia pliras activitads. Denter auter vul l’uniun schaffir in stampat en fuorma d’in leporello cun indicar sin quel tuttas fatschentas digl in-tschesch dall’uniun, pia da Trun ensi. El duei survir in special sco reclama pil turissem. (fmr/hh)

Igl onn 2027 savess in’ulteriura EX a Mustér daventar realitad. Noss foto dat in’impressiun da quella digl onn 2014.

FOTO HANS HUONDER